

Türkiye'de Yeni Sınır Güvenliği Paradigması: Göç, Güvenlik ve Göç Yönetimi

A New Border Security Paradigm in Turkey: Migration, Security and Management

Ferhat Çağrı ARAS

Asst. Prof., Karadeniz Technical University, Department of International Relations,
Trabzon, Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Trabzon, Türkiye

ORCID: 0000-0003-2108-1981 | Email: ferhatcagriaras@ktu.edu.tr

Article Information/Makale Bilgisi

Cite as/Atıf: Aras, F.C. (2023). A New Border Security Paradigm in Turkey: Migration, Security and Management. *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, 61, 469-487.

Aras, F.Ç. (2023). Türkiye'de Yeni Sınır Güvenliği Paradigması: Göç, Güvenlik ve Göç Yönetimi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 61, 469-487.

Article Types / Makale Türü: Research Article/Araştırma Makalesi

Received/Geliş Tarihi: 21 August/Ağustos2023

Accepted/Kabul Tarihi: 04 September/Eylül 2023

Published/Yayın Tarihi: 30 September/Eylül 2023

Pub Date Season/Yayın Sezonu: September/Eylül

Issue/Sayı: 61 **Pages/Sayfa:** 469-487

Plagiarism/İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software./ Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Published by/Yayıncı: Van Yüzüncü Yıl University of Social Sciences Institute/Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ethical Statement/Etik Beyan: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited/ Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Ferhat Çağrı ARAS).

Telif Hakkı ve Lisans/Copyright & License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır./ Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Öz

Gelişen teknoloji, ulaşım olanakları ve küreselleşme sürecinin ulus devletlerin sınır güvenliği yapılarında ve uygulamalarında, asimetrik yeni tehditler karşısında önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Özellikle 11 Eylül saldırıları ve Arap Baharı sonrasında, başta ABD olmak üzere birçok ülkede sınır güvenliği ciddi bir dönüşüme uğramış ve uluslararası sınır güvenliği anlayışını büyük ölçüde etkileyerek değiştirmiştir. Soğuk Savaş sonrası küreselleşme süreci ve 11 Eylül saldırıları öncesinde, geleneksel sınır güvenliği anlayışı genellikle gümrük ve göç denetimine dayalı olarak ele alınıyordu. Ancak bu süreçte politika yapıcılar, sınırları potansiyel terörist giriş noktası olarak görmeye başlamışlardı. Sonraki dönemde Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da başlayan Arap Baharı'nın tetiklediği gerginlik ortamından kaçan sığınmacılar, özellikle Türkiye başta olmak üzere tüm Avrupa'nın sınır güvenliği anlayışını yeniden gözden geçirmesine neden olmuşlardır. Avrupa Birliği (AB), mülteci krizini yalnızca bir güvenlik sorunu olarak değil, aynı zamanda bir insanlık meselesi olarak algılayarak buna yönelik önlemler almıştır. Diğer yandan, Türkiye ise bu krizi daha çok insani boyutlarıyla ele alarak "açık kapı politikası" izlemiştir. 2015 yılından itibaren Türkiye sınırlarında yeni bir güvenlik sistemi ve stratejisi benimsemiştir. Bu yeni fiziki sınır güvenlik politikaları, yerel ve bölgesel düzeyde önemli etkilere yol açmıştır. Bu çalışma, Türkiye'deki yeni sınır güvenliği anlayışının yerel, bölgesel ve küresel düzeydeki etkileri ile ele alınan sığınmacı akınının yönetimini incelemektedir. Bu incelemelerde literatür taraması, doküman analizi, karşılaştırmalı analiz ve saha çalışmaları gibi analitik yöntemler kullanılmıştır. Bu yaklaşım, makalenin ana bulgularını desteklemek ve sınır güvenliği değişimini ayrıntılı bir şekilde analiz etmek için kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sınır güvenliği, sınır güvenliği yönetimi, yeni sınır güvenliği, Türkiye'de sınır güvenliği, sığınmacı krizi

Abstract

With the influence of advancing technology, transportation capabilities, and the process of globalization, significant changes have occurred in the structures and practices of border security for nation-states in the face of new asymmetric threats. Particularly, following the events of September 11 and the Arab Spring, border security has undergone a profound transformation, significantly impacting and altering the international understanding of border security. Prior to the globalization process and the events of September 11, the conventional understanding of border security was largely focused on customs and immigration control. However, with these developments, policymakers began to view borders as potential points of entry for terrorists. Fleeing the tension triggered by the Arab Spring in North Africa and the Middle East, refugees have compelled countries, notably Turkey, and the entire Europe to reconsider their border security approaches. The European Union (EU) perceived the refugee crisis not solely as a security issue but also as a humanitarian concern, leading to the implementation of various measures. Conversely, Turkey pursued a more humanitarian approach to the crisis through its “open-door policy.” Starting from 2015, Turkey adopted a new security system and strategy along its borders. These new physical border security policies have had significant implications at the local, regional, and global levels. This study examines the local, regional, and global effects of Turkey’s new border security understanding and the management of the refugee influx. Analytical methods such as literature review, document analysis, comparative analysis, and fieldwork have been employed in these examinations. This methodological approach has been used to support the main findings of the article and to analyse border security change in detail.

Keywords: Border security, border security management, new border security concept, border security in Trkiye, refugee crisis

Giriş

Dünyada son dönemde gerek gelişen siyasi olayların etkisi gerekse de toplumsal hareketliliğin getirdiği şiddet olaylarının artması sonucu ulus devletlerin sınır güvenliği politikalarında risk ve tehdit türlerine bağlı olarak çeşitli değişimler meydana gelmektedir. Soğuk Savaş dönemindeki devlet merkezli klasik güvenlik yaklaşımlarından yasadışı göç ve terör faaliyetlerine karşı ulus devletleri korumayı amaç edinen paradigmalara, hatta sınır ötesinde göçün önlenmesi ve kaynak mücadelesine kadar varan yeni güvenlik yaklaşımına giden yönelim, son dönemde devletlerin uyguladığı temel güvenlik paradigmalarının temelini oluşturmaktadır. 11 Eylül sonrası dönemdeki ABD'nin sınır güvenliği hususundaki radikal değişimler, dünyada da sınır güvenliğinin uygulamaları konusunda ciddi değişimleri de beraberinde getirmiştir. Soğuk Savaş sonrası dönemden 11 Eylül'e kadar olan süregelen geleneksel sınır güvenliği temelinde yalnızca gümrük ve insan göçünü önlemeye yönelik bir temel politika izlenmelerine yönelik iken; 11 Eylül sonrasında bu süreç politika yapıcılar ve sınır güvenlik birlikleri tarafından sınırların potansiyel bir terörist giriş noktası olarak değerlendirilmesiyle sonuçlanmıştır.

Bu bağlamda çalışmada öncelikle sınır güvenliği kavramının dönüşümü incelenerek özellikle Türkiye'nin sınır güvenliği yaklaşımındaki kırılma noktaları ve sebepleri incelenmiştir. Türkiye'nin sınır güvenliğinin AB'nin sınır güvenliğinden bağımsız düşünülemeyeceği tezi üzerinden, özellikle "Schengen Bölgesi" güvenliği de incelenmiş ve 11 Eylül sonrası oluşturulan yeni sınır güvenlik birimlerinin politika değişimleri de analiz edilmiştir. Arap Baharı ile yükselen gerginlik ortamından kaçan sığınmacıların yarattığı mülteci krizi, başta Türkiye olmak üzere Avrupa'da sınır güvenliği anlayışının yeniden gözden geçirilmesine yol açmıştır. Bu bağlamda, ilk bölümün devam eden kısmında Arap Baharı sonrasında Türkiye'nin yeni bir göç rotası olmasının sonucunda karşılaştığı güvenlik sorunlarının yeni sınır güvenliği paradigmalarına etkisi incelenmiştir.

Çalışmanın daha sonraki kısmında Türkiye'nin sınır güvenliği politikalarının kısa tarihine yer verilerek Türkiye'nin sınır güvenliğinin sağlanmasında yaşanan zorluklar ve bunların sebepleri incelenmeye çalışılmıştır. Ülkenin coğrafi zorlukları ve sınır güvenliği konusundaki çalışmalara olumsuz etkisi olan yönetsel sıkıntılar ve çok merkezliliğin ele alındığı bu bölümde, Arap baharı sonrası Suriye'de gelişen iç savaş sebebiyle sınır ötesi tehditlerin iç güvenliği de etkilediği göz önüne alınarak, yeni önlem ve projelerin hangi açıdan ele alınması ve uygulanması gerektiği anlatılmaya çalışılmıştır. Bu bölümde son olarak sınır güvenliğini AB ile uyumlu hale getirecek Entegre Sınır Yönetimi Projesi'nden bahsedilerek Türkiye'nin sınır güvenliğinin nasıl olması gerektiğinden çok mevcut durum ve önerilerin dile getirilmesi tercih edilmiştir.

Yaşanılan süreç içerisinde AB'nin mülteci krizini yalnızca 'güvenikleştirme' perspektifi üzerinden bir durum ve güvenlik sorunu olarak algıladığı; AB'nin sadece bu sorunsala yönelik önlemler aldığı görülmüştür. Diğer taraftan Türkiye'nin mevcut

sığınmacı krizini daha çok insani boyutlar açısından ele alınmakta; bu açıdan reelde “optimum politika” anlayışı içerisinde bir güvenlik politikası izlediği gözlemlenmiştir. Ancak Türkiye açısından Suriyeli sığınmacılar konusunda hukuki statülerin tam olarak belirlenememesi ve mültecilerin topluma entegre edilmemesi gibi sorunsallar, bir dönem uygulanan açık kapı politikasının bazı riskli durumları da tetikleyebileceği düşünülmektedir. Suriye’deki iç savaşının daha da derinleşmesi ile birlikte Suriyeli ‘misafirlerin’ geri dönmeme ihtimalinin de olması, yeni güvenlik paradigmasının sadece bir göç ve sınırları koruma politikasının devreye sokulmasıyla bölgesel güvenliğin sağlanamayacağı göstermektedir. Bu bakımdan çalışmanın devam eden bölümlerinde yeni sınır güvenliği politikasının politik tutumlarının etkisi tartışılmıştır. Bakımdan, makalenin son bölümünün devam eden kısmında, küreselleşme ile değişen ve Arap baharı sonrası daha da fazla sorgulanan sınır güvenliği kavramı ve bu kavram bağlamında son dönemdeki gelişmelerle ortaya çıkan sığınmacı krizinin Türkiye ve AB’nin güvenliğine etkileri incelenmiştir.

1. Sınırların Güvenlik Politikalarındaki Rolü ve Tehdit Algısı

Günümüzde sınırlar, devletlerin egemenlik yetkilerini kullanabilmesi açısından en büyük tehdidin bölgesel düzeyde algılandığı bir nokta olarak öne çıkmaktadırlar. Ülkelerin güvenlik politikalarında ne tür tehditlere maruz kaldıkları, ilgili ülkenin güvenlik politikalarının belirlenmesinde de ciddi bir baskı aracı olarak kabul edilir. Bu bağlamda, bir ülkenin sınırları, sınır güvenliğinin sağlandığı ilk safha olarak kabul görmektedir. Gerek ülkelerin tarihsel bağlamdaki doğal sınırları olsun, gerekse kısmi ya da zorunlu kabul edilen bir anlaşma neticesinde oluşan bir sınır olsun, bu bölgeler devletlerin egemenliğinin nihai güvenlik politikalarının vazgeçilmez unsuru olarak kabul görmektedir (Yeşiltaş, 2015, s. 11). Bu hususta Geddes (2008), sınırları bölgesel, kavramsal ve örgütsel olarak üç yapı halinde incelemektedir. Bu sınırlama temelde uluslararası göç haritalarının belirlenmesi, vatandaşların kimlik ve aidiyetinin saptanması ya da göçmenlerin entegrasyonu açısından büyük önem arz etmektedir.

Bütün bu bilgiler ışığında devletlerin sınırlarının yapısı, sınır güvenliğinin sağlanabilmesi için çeşitli güvenlik sağlama tekniklerini kullanmaları ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmektedir. Farklı devletler farklı tehditlerle karşı karşıyadır ve bu farklılık katı çözümler yerine esnek ve pratik çözümler gerektirmektedir. Bu durum da sınır güvenliğinin muğlak ve tanımlanması zor bir kavram olmasına yol açmaktadır (Karakaya, 2020, s. 101). Sınır güvenliği ülkenin kara, hava ve deniz sınırlarını korunmasını içerirken, ülkelere giriş noktalarındaki (havalimanları, limanlar, tren istasyonları ve sınır kapıları) tehditleri önleme konusunu da içermektedir. Devletler sınır güvenliği konusunda farklı yaklaşım ve stratejiler benimseyerek yeni teknolojik kaynakları kullanma yoluna gitmişlerdir. Sınır Güvenliği stratejileri, yasal giriş ve malların girişi içermesinin yanı sıra illegal girişleri ve tehditleri önlemeye çalışır. Bu stratejilerin adımlarını da belirleme, tanımlama, sınıflandırma ve son olarak da tehdit oluşumuna karşı müdahale oluşturmaktadır. Sınır güvenliği stratejileri de bu ışık altında

şekillenerek algılanan tehdit ve düşmanlara karşı taktik ve uygulamalar oluşturulmalıdır (Nelson vd., 2010, s. 16).

Son yirmi yıllık süreçte devletlerin sınır güvenliği ile ilgili politikalarında birçok yeni tehdit meydana gelmiştir. Bu tehditlerin sonucunda da devletlerin izlediği güvenlik uygulamalarında ciddi değişimler yaşanmıştır. Bu bağlamda Soğuk Savaş'ın devlet merkezli güvenlik anlayışından terörizm, organize suçlar ve yasadışı göçü engellemeye yönelik yeni güvenlik paradigmaları devletlerin izlediği temel politika izlenceleri olmuştur. Soğuk savaş dönemindeki iç savaş, dış güvenlik ve ulus egemenliğini muhafaza etmeye yönelik merkezîyetçi politikalar yerine artık günümüzde devletin ve bireyin temel yaşam alanını etkileyen tüm müdahale ve hareketlilikler devletlerin güvenlik paradigmalarının da temelini oluşturmaktadır. Güvenlik tehdidi algılamalarında yaşanan bu dönüşüm neticesinde 1980'li yılların devlet bekasının sağlanabilmesi sürecinin sağlanmasına yönelik uygulamaların yerini, günümüzde artık küresel teorisyenlerin savunduğu güvenlik teorilerine doğru bir yönelim olduğunu belirtmekte fayda var. Bu süreçte realist teorilerden çok savunma ve askeri söylemlerin ya da yorumların daraldığı kuramlardan modern teknolojilerin sınır güvenliğini sağlamada yeni başat aktörler olduğu bir düzleme yumuşak bir geçiş yaşanmaktadır. Bu bağlamda, geleneksel sınır güvenliği yaklaşımlarının artık tamamen bir değişim içine girdiği, hatta çoğu devletin bu uygulamalardan tamamen uzaklaştığı daha aktivist bir yola girdiği görülmektedir (Kaya, 2013, s. 6).

Böyle bir sürecin yaşanmasında temel gelişme olan 11 Eylül saldırıları sonrasında başta ABD olmak üzere tüm dünyada sınırların güvenliği ile ilgili yaklaşımlarda temel bir dönüşüm yaşanmış, geleneksel sınır güvenliği anlayışları gümrük ve göç temelinde ele alınarak yeni paradigmalar geliştirilmeye başlanmıştır (Uzman, 2016, s. 140). Bu bağlamda hızlı bir şekilde teröristler ve diğer riskli grupların geçişinin engellenmesine dönük bir mekanizma hayata geçirilmiştir. Terörist girişlerine ek olarak insan kaçakçılığı, uyuşturucu trafiği, ulus aşırı organize suçlar gibi çok boyutlu sınır güvenliği sorunları ülkelerin temel güvenlik meseleleri haline gelmiş ve buna ilişkin farklı önlemler alınmıştır. Bu kapsamda Amerika Birleşik Devletleri (ABD) 2003 yılında "Ulusal Güvenlik Bakanlığı (Department of Homeland Security)" kurma yoluna giderken AB 2005 yılında Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İşbirliği Ajansı (FRONTEX), Sınır Güvenliği Birimi'ni kurmuş ve 2008 yılında İngiltere ise İngiltere Hukuk Muhafaza Dairesi (UKBA) birimini kurma yoluna gitmiştir. Bu durum geleneksel sınır güvenliği anlayışının terk edilerek daha korumacı bir güvenlik anlayışının gelişmesine neden olmuştur. Bu süreçte iç ve dış kaynaklı tehditlerin iç güvenliği büyük ölçüde etkilediği fark edilerek sınır güvenliğinin daha da sıkılaşması gerektiği kabul görmüş, ancak devletler kendi sınır güvenliklerine odaklanıp birbirinden bağımsız politikalar oluşturarak organizasyonel ve politika temelli reformlar üretmekten uzaklaşmışlardır. AB üyeleri dış sınırlar için belirli ortak standartlar ve tutumlar geliştirse de diğer devletlerin oluşturduğu ortak bir sınır güvenliği yaklaşımı belirlenememiştir (Nelson vd., 2010).

AB'nin ekonomi politikalarındaki değişimler, son dönemde sınır güvenliğine ilişkin politikalarda da temel değişimlere gitmesi ile sonuçlanmıştır. AB'nin Ortak Pazar fikri, serbest dolaşımın sağlanabilmesi için üye devletlerin sınırlarında kontrolün kaldırılması ile sonuçlanmış, Soğuk Savaş sonrası dönemde ise sınırların tamamen kaldırılmıştır. Diğer taraftan, AB ülkelerinin güvenli bir refah bölgesi oluşturması, az gelişmiş ülke vatandaşları için de tam bir cazibe merkezi olması ile sonuçlanmış, bu durum da bu bölgeye doğru göç hareketlenmelerinin artması ile sonuçlanmıştır. Bu çerçevede AB, yasadışı göç ile mücadelede ortak politikalar oluşturarak en dış katman sınır kontrollerinde sert ve hukuksuz yöntemler geliştirmeye çalışmıştır.

Temelde AB, ekonomik işbirliğini ve entegrasyonu temel politikası haline getirmiş bir topluluktur. Ortak Pazar fikrini yaygınlaştırma mottosu, iç sınırlardaki kontrollerin neredeyse tamamen terk etme ve geçişleri serbest bırakan bir yapıya girilmesiyle sonuçlanmıştır (Laitinen, 2003, s. 21). Bu çerçevede 1985 yılında Schengen İşbirliği Anlaşması imzalanarak iç sınırlarda dolaşım serbestliği getirilerek Schengen bölgesi oluşturulmuştur. Schengen ülkelerinin bölgede daha yüksek seviyede güvenlik seviyesi oluşturmak için birbirleriyle işbirliği içerisinde olmasını gerekli kılmıştır. Aynı zamanda Schengen üyesi olmayan ülkeler ile daha çok işbirliğine gidilme ve dış sınırları koruma konusunda daha çok sorumluluk paylaşımına ihtiyaç duyulmuştur. Schengen dış sınırları koruma konusunda ortak kriterler ve bölgeye giriş konusunda da ortak kurallar geliştirmiştir. Ortak kurallardan biri olan "ortak vize politikası" yalnızca bölgeye gelenleri yasal bir giriş sağlamakla kalmayıp AB'nin iç güvenliğini de sağlamaktadır.

AB'de FRONTEX başta olmak üzere birçok farklı sınır güvenliği birimi bulunmaktadır. Bu birimlerin işleyişinde bazı farklılıklar olsa da, genel olarak yerel yönetimlerin bulunduğu sınır yapılanmaları görev almaktadır. Sınır yönetimi konusunda, sınır yönetim birimleri genellikle polis teşkilatları içinde ayrı bir güvenlik şubesi veya Jandarma teşkilatları şeklinde organize edilir. Bu güvenlik yapısına göre, Fransa'da Emniyet Teşkilatı sınırlardan sorumlu iken; Finlandiya'da ise güvenlik İçişleri Bakanlığı'na bağlı birimler tarafından sağlanmaktadır (Frontex, 2010, s. 10). Birleşik Krallık AB'den ayrılmadan önce sınır yönetimi ve güvenliği ile ilgili tüm birimler "Sınır Ajansı" tarafından yürütülmekteydi. Bu durum günümüzde halen kısmi olarak bu yapı tarafından sürdürülse de, bu ajans artık AB'ye karşı değil İçişleri Bakanlığı'na bağlı bir yapıdadır.

İtalya'da ise sınırlardan sorumlu birim İçişleri Bakanlığı'na bağlı 'Göç ve Sınır Polisi Genel Müdürlüğü'dür. Esasında Polis Teşkilatı bünyesinde uzman bir ekip olan bu grup, sınır güvenliği ile ilgili atılacak adımların uygulanması açısından AB'ye bağlı bir birimi de içinde barındırmaktadır. Almanya'da ise İçişleri Bakanlığı'na bağlı Federal Polis Gücü Bundespolizei (BPOL), yaklaşık 40-50 bin eğitilmiş memur ile sınır güvenliğini korumaya çalışmaktadır. Fakat Almanya'da iç güvenlik ile sınır güvenliği birbirinden ayrı değerlendirildiğini belirtmekte fayda var. Sınır güvenliğinden Federal İçişleri Bakanlığına bağlı "Federal Polis" sorumludur (MFA, t.y.). İstisnai durumlarda eyalet polisleri de sınır güvenliğine ilişkin görevleri yerine getirebilmektedir. İspanya'da ise İçişleri Bakanlığı'na bağlı olan Guardia Civil ve Polis Müsteşarlığı altında Guardia Civil Teşkilatı (GC) ve Ulusal

Polis Teşkilatı (CNP) bulunmaktadır. Tüm bu birimler ışığında, AB genelinde sınır güvenliği hususunda sivilleşmeye yönelik bir irade olsa da, sınır yönetiminde AB'nin tüm ülkelerin güvenlik birimlerinde bir şube barındırdığı ve bu şubeler neticesinde ortak bir sınır güvenliği politikası geliştirerek devletler arasında veya bunların üçüncü ülkelerle yaptıkları ikili veya çok taraflı düzenlemeler içerisinde temel bir paradigma geliştirmeye çalıştığı gözlemlenmektedir (Güneş, 2014, s. 220).

AB'nin sınır güvenliğine verdiği önceliği bu konuda ayırdığı bütçe miktarından da görmek mümkündür. AB'nin dış sınırlar için 2007-2013 yılları arasında ayırdığı kaynak 1,8 milyar Euro civarında iken bu rakamın 2014-2020 yılları için 3 milyar Euro civarına yükseldiği görülmektedir (European Commission, 2022, s. 7). Bu da AB'nin sınırlarını ve güvenliğini korumak adına çok fazla çaba sarf ettiğini göstermektedir.

Göç olgusu geçmişten günümüze süregelen bir olgu olmakla birlikte bundan sonra da devam edeceği düşünülen bir fenomendir. Evrensel nitelikte olan göç olgusu “bireylerin birtakım sosyal, kültürel, bireysel, ekonomik ve siyasal sebeplerle yaşadıkları bölge veya ülkelerden geçici ya da kalıcı olarak ayrılmaları sonrasında hayatlarını devam ettirmek için başka mekânlara gitmeleri” olarak tanımlanmaktadır. Bazen yasal bazı zamanlar ise yasadışı olarak gerçekleştirilen göçler günümüzde daha çok yasadışı nitelik taşımaktadır. Yasadışı göçte ise “yetkisiz giriş, giriş koşullarının ihlali veya vizesinin sona ermesi nedeniyle transit veya ev sahibi ülkede yasal statüsü olmayan bir kişi veya grup” söz konusudur. Bu tanım, “bir transit ülkeye veya ev sahibi ülkeye yasal olarak girmiş ancak izin verileden daha uzun bir süre kalmış veya sonradan izinsiz bir işe girişmiş olan kişileri de (aynı zamanda gizli/belgesiz göçmen veya düzensiz göçmen olarak da adlandırılır)” kapsamaktadır (Asar, 2006, s. 206). Son yirmi yıllık dönemde ise farklı tehdit boyutlarının içerisinde bulunan yasadışı göç olgusu ve bu olguyu yöneten uluslararası göçmen kaçakçılığı şebekeleri geleneksel güvenlik anlayışının değişmesine neden olmuştur. Çoğunlukla sınırlardan kanun dışı geçişler ile göçmen kaçakçıları sınır aşan organize suç örgütlerine büyük kazanç sağlamaktadır (Öcal, 2021, s. 67).

Göç kavramı siyaset, ekonomi, kültür ve eğitim sorunlarına ek olarak adalet, eşitlik, karşılıklı saygı gibi geniş sosyal konuları kapsamaktadır (Castles & Miller, 1998, s. 106). Göç olgusu Birleşmiş Milletler Göç Ofisi tarafından “bir bireyin statüsüne, göçün zorunlu mu gönüllü mü olduğuna ve göçün nedenine bakılmaksızın; bireyin mutlak yerleşim yerinin ülke sınırları içine veya dışına taşınması” olarak tanımlanmaktadır. Ancak göç eylemi sadece fiziksel bir eylem olmamakla birlikte göçe sebebiyet veren faktörler ve göç dalgalarının yarattığı etkiler olmak üzere çeşitli akademik alanların kapsamına girmektedir. Ayrıca göç, milletlerin kültürel kimliğinin de değişime uğramasına neden olan bir olgudur (Ekici & Tuncel, 2016, s. 11).

Eylemi gerçekleştirenin insan olmasından dolayı göç, toplumsal bir olgudur. İnsanları göçe iten faktörler ekonomik ve sosyal hayatın iyileştirilmesi gibi sebepler olabileceği gibi savaş ortamı, can güvenliği gibi nedenler de konunun kapsamındadır. Göçe sebebiyet veren etkenler birçok farklı disiplinler başlığın altına konulabileceği için kolektif bir tanım

yapmak güçtür (Özcan, 2017, s. 201). Bilim insanlarının çalışma alanlarına ve yoğunlaştıkları konulara göre göçlere neden olan etkenler değişmektedir. Örneğin, sosyologlar göç olgusunun kitleler üzerinde oluşturduğu etkilere odaklanırken, ekonomistler göç kavramının ekonomi üzerindeki olumlu ve olumsuz yanlarına vurgu yapabilmektedirler (Sinha & Atallah, 1987, s. 77).

Coğrafya alanında çalışan bilim insanları, göçlerin zaman ve mekânsallığına odaklanmış ve bazı araştırmacılar tarafından mekânsallığı bir çerçeveye oturtabilmek içinse göç olgusu, “iç ve dış göç” olarak ikiye ayrılmıştır (Y. Koçak & Terzi, 2012, s. 170). Bu kapsamda göç, bir ülke sınırları içerisinde gerçekleşiyorsa iç göç, ülke sınırını aşıyorsa dış göç (uluslararası göç) olarak tanımlanmıştır. Akademik yazında iç göçler “mevsimlik, sürekli göçler, emek göçleri, zorunlu ve gönüllü göçler” olarak incelenmektedir. İç göçler ülke nüfusunda değişime neden olmamakla birlikte şehirlerin toplumsal demografisinde bir değişikliğe yol açmamaktadır (Başkan, 2022, s. 120). İç göçler genel olarak eğitim ve ekonomik sebepler göz önüne alınarak küçük şehirlerden büyük şehirlere yapılmaktadır. Sanayileşmenin arttığı kentler iş imkanları nedeniyle göç dalgalarının ana hedefi olsa da COVID-19 salgınının etkisiyle son senelerde şehirden kırsala göçler de yaygınlaşmıştır. Dış göçler ise “beyin göçü, işçi ve mübadele göçleri” olarak kategorize edilmektedir (Akkaş & Laleli, 2019, s. 51). Afgan göçmenlerin faaliyetlerinin değerlendirileceği bu raporda genelde dış-zorunlu göçlere ağırlık verilecektir.

Zorunlu göç; artan terör olayları, savaş veya çatışma durumu, doğal afetler gibi nedenlerle bir grubun hayatını idame ettirecek koşulların zorlaştığı durumlarda gerçekleştirilen göç türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Keyfi olmayan, bireylerin bu hareketliliğe mecbur bırakıldığı durumlardır. Sovyetler Birliği'nin ve ABD'nin Afganistan'ı işgali ile Suriye İç Savaşı nedeniyle yaşanan göç dalgaları günümüzde en yankı bulan zorunlu göçlere örnektir. Mübadele göçü haricinde eğitim ve sağlık imkânları için yapılan zorunlu göç de yaygındır (Aras & Kandemir, 2023, s. 161). Gönüllü göç ise, zorunlu göç gibi eğitim ve sosyal imkânlar için yapılabilmekle birlikte devlet zorlaması olmadan, bireyin isteğine bağlı olan göçleri kapsamaktadır (Zhanadilova, 2018, s. 118).

W. Petersan (1958, s. 33) “İnsanoğlunun tamamı göç eylemine yatkın ve istekliyse neden belli bir kesim hayatı boyunca hiç göç etmez?” düşüncesinden hareket ederek bireyleri göçe sürükleyen etkenlere odaklanmıştır. Petersan'ın dörde ayırmış olduğu bu etkenler içerisinde “zoraki ve yönlendirilen göç türleri” göze çarpmaktadır. Göç eden bireylerin, durumları göz önünde bulundurmadan, keyfi ve bağımsız bir şekilde karar alma güçlerinin elinden alındığı durumları zoraki göç olarak sınıflandırmıştır. Yukarıda da bahsedildiği üzere, ABD birliklerinin ve NATO'nun yaklaşık 20 yıl boyunca Afganistan'da varlık göstermesi ve bahse konu birliklerin Ağustos 2021'de çekilerek o dönemki hükümet ile uzunca bir süre çatışan Taliban'ın yönetimi devralmasıyla meydana gelen kaotik süreçte, Afgan halkı göç etmek durumunda kalmıştır. Petersan'ın kategorize ettiği bahse konu göç türünün sınıflandırmasıyla uyum sağlayan mevcut Afgan göçünün nedenlerini, “ülkede savaş bulunması durumunda yer değiştirmenin mantıklı olması ve

ülkedeki ortamın, huzurun, dengenin ve imkânların yetersiz bulunması” şeklinde sıralamak mümkündür.

Göçün zamansallığını vurgulamak için göçler geçici ve kalıcı (sürekli) göçler olarak ikiye ayrılmaktadır (Y. Koçak & Terzi, 2012). Sürekli göç veya kalıcı göç, Birleşmiş Milletler tarafından “göç etmiş bir bireyin on iki aydan daha fazla süre göç ettiği bölgede yaşaması”na verilen adlandırma. Geçici göç ise, “göç etmiş bir bireyin göç ettiği yerde üç ila on iki ay arasında bir sürede ikamet etmeye” verilen tanımdır (United Nations, 1998, s. 66). Tarım ve hayvancılık için yapılan mevsimlik göçler geçici göç kategorisine girmektedir.

2. Sınırların Güvenlik Politikalarındaki Rolü ve Tehdit Algısı

Kuruluşundan günümüze tarih boyunca değişim gösteren Türkiye'nin sınır güvenliği politikaları, sınır güvenliğine yönelik tehditler karşısında gerek siyasi olarak gerekse güvenlik mekanizmalarının işlevselliğinin güçlendirilmesi bakımından ciddi dönüşümler yaşamıştır. İlk yıllarında ülkenin toprak bütünlüğünün sağlanması ekseninde şekillenen güvenlik paradigmaları, sonraki dönemlerde ise sınırları korumak ve dış tehdit unsurlarının ülkeye sızmasını engellemek yönünde olmuştur. Bu dönemdeki hükümetlerin esas görevi net olarak sınırları korumak üzerine güçlü bir ordu oluşturmak üzerineydi. Bu dönemde sınırlar, ikili ortak mutabakatlar ve uluslararası anlaşmalar ile güvenli hale getirilmeye çalışıldıysa da, Türkiye Cumhuriyeti uzun bir dönem Hatay ile ilgili sorunlar yaşamaya devam etmiş; sonrasında da uzun bir dönem Türk Silahlı Kuvvetleri sınırların korunmasından sorumlu temel birim olarak hizmet etmiştir (Tekin, 2014, s. 134).

1980'li yıllardan itibaren giderek artan bir güvenli sorunu haline gelen PKK terörü sonucunda sınır güvenliğinin sağlanmasının temel yolu teröristlerinin geçişlerinin engellenmesi üzerine kurulmuştur. Bu bağlamda Türk Silahlı Kuvvetleri sınırlarının güvenliği hususunda asıl aktör olmaya devam etmiş, bununla beraber terörün finansmanının engellenmesine yönelik faaliyetlerin engellenmeye çalışılması Türkiye'nin sınır güvenliğinin en önemli politikası haline gelmiştir. Diğer yandan sınırlarda devletlerin kontrolünün dışında kalan kaçakçılık vb. yasadışı faaliyetler sınır güvenliğinin daha kapsamlı bir biçimde ele alınmasını zorunlu kılarken, güvenliğinin sağlanmasında görevli kurumlarında çeşitlenmesi ile sonuçlanmıştır.

Bu dönemde dünyada artış gösteren insan kaçakçılığı faaliyetlerinin Türkiye'yi bir geçiş güzergahı olarak kullanmaya başlanması, 1991'deki Irak Savaşı sonrası yaşanan sığınmacı problemleri gibi gelişmeler Türkiye'de sınır güvenliği mekanizmalarının kullanımını ve bu alanda tercih edilen ülke siyasetinde de değişime gidilmesi ile sonuçlanmıştır. Temelde bir bütün olarak bakıldığında, gerek bölgesel gerekse küresel bağlamda Soğuk Savaş sonrasındaki terör ve kaçakçılık gibi geleneksel olmaya güvenlik tehditleri, devletlerin sınır güvenliği anlayışının da değişmesi ile sonuçlanmıştır. Oluşan bu yeni tehditlerinin getirdiği güvenlik açığı ile de bu dönemde yeni sınır güvenliği

paradigmaları devreye sokulmuş, terörle mücadele devletin uygulamalarının da temel odak merkezi haline gelmişti (Yeşiltaş, 2015, s. 36). Bu dönemde Türkiye, AB ile entegrasyon sürecinin bir parçası olarak sınır güvenliğini kademeleri olarak yeniden düzenlemek zorunda kalmıştır.

Türkiye'nin coğrafi koşullarına bakıldığında toplam kara sınır uzunluğunun yaklaşık olarak 2.750 km olduğu ve bunun yaklaşık 1600 km'sini güney sınırını oluşturduğu görülmektedir. PKK sorunun bu derece geniş bir sınıra yayılması, sınırların korunması ve güvenliğinin sağlanmasında da ciddi sorunsalları beraberinde getirmektedir. Günümüzde halen Türkiye'de sınır güvenliği denildiğinde akla ilk gelen sınırlar bu üç ülkenin sınırlarını kapsamaktadır. 2000'li yılların sınır sorunsallarının yanına bir de Suriye'deki savaşlar, rejim değişiklikleri ve Afganistan'daki durum eklenince terör ve kaçakçılık sorunlarının yanına bir de düzensiz göç gibi büyük bir sorun eklenmiştir ki bu sorunsal Soğuk Savaş sonrası dönemdeki güvenlik paradigmalarının da tamamen değiştirilmesi gerekliliğini de beraberinde getirmektedir. İran ve Irak sınırlarının yüksek rakımlara, zorlu araziye ve sık sık zor hava koşullarına sahip olması, sınırların güvenliğini ve denetimini oldukça zorlaştırmaktadır. Suriye sınırı ise nispeten düz ve uzun bir araziye sahip olması nedeniyle, geçmiş dönemlerde sınıra döşenmiş mayınların büyük bir kısmının temizlenmesi gerekmektedir. Sınırdaki engellerin görece yetersiz olması, sınır güvenliğinin sağlanmasındaki en büyük eksiklerdir. Sınırlardaki şartların zorluğu ve alan genişliği de bu bölgelerdeki sınırların korunmasında da güvenlik birimlerinde koordinasyon eksikliğine sebebiyet vermektedir.

Yetki karmaşasına yol açan Türkiye'deki kara sınırı güvenliğinden sorumlu kurumları şöyle sıralayabiliriz:

- Sınır ötesi istihbarat toplama ve operasyon yapmakla görevli Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT),
- Sınır kapılarındaki geçişlerden sorumlu olarak Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM),
- Sınır kapılarındaki eşya ve araç girişlerinden sorumlu olarak Ticaret Bakanlığı,
- Kara sınırlarının güvenliğinden sorumlu olarak Türk Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na bağlı olarak görev yapan Hudut Birlikleri,
- Askeri olarak yasak bölgelerde hat koruyucu olarak hizmet veren Jandarma Genel Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü,
- Karasularının olduğu deniz sınırlarında sınır güvenliği Sahil Güvenlik Komutanlığına,
- Sınır kapılarında veterinerlik ve gıda güvenliğinden sorumlu olarak Tarım Bakanlığı,
- Sınırı ihlal eden ve düzensiz bir şekilde Türkiye'ye göç eden kişilerden sorumlu Göç İdaresi Başkanlığı,

• Sınır yönetiminden sorumlu “koordinatör” makam olarak ise İçişleri Bakanlığı’na bağlı bulunan İller İdaresi Genel Müdürlüğü, Valilikler ve Kaymakamlıklarıdır.

Bu birimlerin dışında farklı büyüklükte ve farkı yetkilere sahip birçok farklı kurumun da sınır güvenliği ile ilişkili veya ilgili olduğu görülmektedir. Görüldüğü üzere, sınır güvenliği bürokraside birçok farklı kurum ve kuruluşun ortak sorumluluğundadır. Bu bakımdan sınır güvenliği hususunda zafiyete yol açan en önemli husus olarak yetki karmaşası gelmektedir. Bürokrasi içerisindeki farklı kuruluşlara verilen sınır güvenliği görevi hiçbir kurumunda asli görevi olmaması, sınır güvenliğinin sağlanması için gerekli koordinasyonun sağlanamaması ile sonuçlanmaktadır. Bu duruma 1991 yılından beri uygulanmakta olan mevzuatın içerisinde sınır güvenliği ile ilgili ihtilaflar eklenince bu kurumlar arasındaki koordinasyon daha da artmakta, hatta hiçbir kurum risk olarak gerekli güvenlik zaafını ortadan kaldırmaya çalışmamaktadır.

Sınır güvenliği konusundaki bu çok başlılık ve koordine eksikliğinin yanında bir diğer zafiyet ise yeterli teçhizat ve eğitilmiş personel bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Özellikle Suriye sınırındaki kritik kapılarda yeterli eğitilmiş personel ve teknik ekipmanın olmaması, düzenli göç ve malların geçişi ile ilgili atılması gereken adımların önüne de set çekmektedir. Suriye sınırı özelinde Türkiye’nin sınırlarını ne kadar güçlü tutmaya çalışırsa çalışsın karşısında muhatap olarak bir devlet olmaması ve çatışmaların halen aktif olarak devam etmesi, tek taraflı olarak da sınır güvenliğini imkansız hale getirmektedir. İç savaş devam ettiği müddetçe de sınır güvenliğinin sağlanması reel anlamda pek mümkün gözükmemektedir. Bunun da ötesinde güvenlik hususunda adım atılmasını zorlaştıran bir başka faktör de insan ve mal kaçakçılığında sağlanan rant ile ilgilidir. Günümüzde bu rantın yarattığı bir ekonomi saadet zinciri modelinin bulunması, hatta bölge halkının bu sektörü bir geçim kaynağı haline getirmesi, her ne kadar son dönemde kurumlar arası koordinasyon sağlansa, hatta siyasi irade eksikliği giderilse bile sınırların güvenliğinin tam olarak sağlanmasını imkansız hale getirmektedir (Taşçı, 2015).

Arap Baharı ile birlikte başlayan süreç ve 2011 yılından itibaren Suriye’de devam eden iç savaş ve bölgesel krizin Türkiye güvenliğine yansımaları giderek artan tehdit ve güvenlik sorunu oluşturmuştur. 2011-2016 yılları arasında Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en büyük göç akını ve bombalı intihar saldırıları ile karşı karşıya kalmış ve ardından Türkiye’de bir kez daha sınırların güvenliğinin nasıl sağlanacağı tartışmaları başlamıştır. Bu süreçte sınır güvenliğinin iç güvenlik paradigmasını etkileyip nasıl büyük tehdit ve zararlara yol açtığı büyük ölçüde fark edilmiştir.

Saldırlardan sonra harekete geçen devlet yetkilileri sınırlarda alınan birtakım önlemler olduğunu ve oluşturulan planlarında en kısa zamanda hayata geçirileceğini açıklamıştır. Sınır güvenliği çerçevesinde Türkiye devleti 2015 yılından itibaren “Sınır Fiziki Güvenlik Sistemleri” çalışmalarına başlamış 2023 yılı itibarıyla de bu çalışmalar devam etmektedir. Öncelikle 911 kilometrelik en uzun sınır olan Suriye sınırı güvenlik ve göç tehdidinden dolayı duvar, aydınlatma ve devriye yollarının olduğu sistemler ile

donatılmıştır. Bu bağlamda ilk olarak Suriye sınır hattındaki hudut karakolları güçlendirilmiş, güvenlik güçleri sınırın diğer tarafını sürekli olarak teknolojik ekipmanlarla gözetlemeye başlamıştır. Suriyeli göçünün patlak vermesi ile birlikte zaten gündemde olan “Entegre Sınır Yönetim Sistemi” hızlı bir biçimde hayata geçirilmiş ve kara sınırlarını kapsayan alanda uygulanmaya başlanmıştır (Demir, 2015). Öncelikle Suriye sınırının Hatay, Kilis ve Gaziantep kısmındaki çalışmalar yapılmış ve sınır entegre sistemleri hayata geçirilmiştir. Daha sonra Şanlıurfa, Mardin ve Şırnak kısmında kalan Suriye sınırı da ilgili tedbirler ile donatılmıştır. Suriye sınırında yaklaşık 830 km uzunluğunda duvar inşa edilmiş; yalnızca Asi, Dicle ve Afrin çayı geçişlerine farklı güvenlik tedbirlerinin uygulaması yapılmıştır (Aydın, 2015). Bunlara ek olarak Irak sınırının bir kısmına da modüler duvar inşa edilmiş, coğrafi güçlüklerden dolayı diğer kısımlar farklı güvenlik tedbirleri ile koruma altına alınmıştır. İran sınırına baktığımızda ise hem duvar inşa edilen bölgeler hem de aydınlatma ve farklı sınır güvenlik tedbirleri ile bir korumanın geliştirildiğini söylemek mümkündür. Benzer şekilde devriye yolları, dikenli teller ve kameralar ile sınır entegre sisteminin kurulduğu bir diğer sınırda Türkiye'nin batıdaki kara sınırlarını oluşturan Bulgaristan ve Yunanistan sınırlarıdır. Tüm bu projeler farklı kaynaklardan bütçelenmiştir. Bahse konu projelere harcanan kaynakları temelde milli kaynaklar ve AB fonları olarak sınıflandırmak mümkündür. Özellikle 2011 yılından sonra başlayan Suriye krizi AB'nin sınır politikalarına bakışını da değiştirmiş ve Türkiye'nin sınır güvenliğini AB'nin sınır güvenliği olarak değerlendirmeye başlamıştır.

Türkiye bu süreçte yalnız fiziki anlamda değil aynı zamanda insan kaynağının geliştirilmesi ve sınır güvenliğinde görevli personelin yetiştirilmesi anlamında da önemli gayretler sarf etmiştir. Bu çerçevede AB kaynaklı hudut güvenliği projelerinin eğitim bileşeninin icrası kapsamında; İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından Hudut birliğinde görevli 750 personele Entegre Sınır Yönetimi Risk Analizi Eğitimi ve Göç/Göç Yönetimi, 200 personele Sınır Güvenliği ve İnsan Hakları konularında eğitim verilmiştir. Daha sonraki süreçte bu eğitimlere devam edilmiş ve toplamda yaklaşık 2000 personele eğitim verilmesi planlanmıştır (UNDP, 2022).

Etkin ve güvenli bir sınır için sınır güvenliği ile ilgili yönetim şemasının yeniden oluşturularak koordinasyonun sağlanması ilk atılması gereken adım olmalıdır. Bu sayede, Türkiye'nin sınırlarının korunması hususundaki bürokratik karmaşa giderilerek milli kaynaklar daha etkin ve verimli olarak kullanılabilir. Bu durumda sağlanabilmesi için de sivil bir otoriteye bağlı tek bir birimin kurulması elzemdir. 2013 yılından günümüze Türkiye ve AB sınır güvenliği hususunda sıkı bir işbirliği içindedir. AB ile ortak sınırlardan düzensiz göçmen geçişlerinin engellenebilmesi ve göçmen iadesi gibi çeşitli alanlarda projeler hayata geçirilmiştir. Bu ortak çalışmaların sağlanabilmesi adına Türkiye ile AB arasında “Dış Sınırların Korunmasına Yönelik Strateji Belgesi” ilgili kurumlar arasında imzalanmıştır.

Bir ülkenin sınır güvenliği sorunu tek başına çözülebilecek bir sorun olmayıp, güçlü bir ekonomi ile inşa edilmiş diplomasi sarmalına bağlıdır. Özellikle Suriye'de yaşanan iç

savaş ve karışıklık, Türkiye'nin sınır güvenliğini de ciddi oranda etkilemiş, Türkiye'nin aldığı Suriyeli göçü ve bahse konu göçün büyüklüğü Türkiye'nin önemli bir meydan okuması olarak karşısına çıkmıştır (Duruel, 2017, s. 7).

Göç konusu son 50 yıldır tüm dünya olduğu gibi AB gündemini de meşgul eden en önemli konulardan biridir. Bununla birlikte güvenlik alanına taşınmış olan göç olgusu AB tarafından sadece sınır güvenliği gibi dar bir perspektifte incelenmiştir. Buna karşın göç konusu ekonomik, sosyal, siyasal, hukuki ve çevresel birçok değişkeni de içerisinde barındırmaktadır. Bu çerçevede günümüzde sayıları hızla artan göçmenlerin gittikleri ülkelerdeki etnik durumu da etkilediği ve çeşitli sosyal etkiler meydana getirdiği görülmektedir (Bölükbaşı, 2023, s. 50). Esasında göç tamamen homojen bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Temelde göç gelişmiş ekonomilerin, altyapı sistemlerinin, siyasal baskıların sonucunda oluşan bir tepki olarak nitelendirilmektedir (Erçakar & Güvenoğlu, 2020, s. 581). Tarihsel bağlamdan bakıldığında bile farklı ideolojiler ve yönetim biçimleri ile toplumlar farklı devlet sistemleri oluşturarak hayatlarına devam edebilmişlerdir. Bu bakımdan insanlığın en büyük endişelerinden biri de hayatlarını sürdürürken göz önünde bulundurmaları gereken güvenlik ile ilgili adımlar olmuştur. Bu bağlamda tarihteki her ideoloji bir güvenlik yaklaşımı ortaya koymuştur. Günümüzde geline noktada güvenlik yaklaşımları artık toplumsal güvenlik yaklaşımları ile aynı durumu açıklar hale gelmiştir. Toplumsal güvenlik ile ilgili birçok konu veya ardıl ortaya çıkarken, özellikle göç hususu kültürlerin etkileşimiyle kimliği ve kültürü yok etmesi ve dil yapısını değiştirmesi bakımından en önemli konu haline gelmiştir (Y. C. Kaya & Kiprizli, 2019, s. 80). İnsanlık, varoluşundan beri vazgeçilmez ihtiyaçlarından biri ve sert yaşam koşullarını atlatmadaki temel nesne olan güvenlik sayesinde varlığını sürdürebilmiştir (Tunca & Karadağ, 2020, s. 526). Genel olarak terör hususu, yeni nesil tehdit algılamaları açısından en önemli göç konusu olarak karşımıza çıkarken, uyuşturucu ticareti, göç ticareti ve toplu göç dalgaları ulus devletleri etkileyen en temel güvensizlik kaynaklarıdır (Yürük, 2021, s. 166). İkinci Dünya Savaşı sonrası meydana gelen işgücü göçleri sonrası bu temel paradigmaları gündemine alan AB ülkeleri, yakın dönemde yaşlı nüfusun artması ve işgücünün tekrar düşmesi üzerine tekrardan işçi göçünü gündemine almış ve Arap Baharı ile birlikte ortaya çıkan mülteci akınıyla birlikte hararetli bir şekilde tartışılmaya başlanmıştır.

Avrupa Devletleri, Ortak Avrupa Birliği Göç Politikasını konuşmaktan günümüzde açıkça kaçınmaktadırlar. Avrupa Komisyonu bu gidişatı değiştirmek için planlar oluşturmaya başlamıştır. İlk plana göre "AB'ye üye olmayan ama göç yolları üzerinde bulunan Türkiye, Nijer, Mısır gibi ülkelerde AB temsilciliklerinde veya üye ülke büyükelçiliklerinde iltica taleplerini değerlendirmeye başlamak" önerisi kapsamında iltica talebi kabul edilenler ya da mülteci statüsüne alınanların AB ülkelerine planlı bir şekilde dağıtılması hedeflenmiş ve talebi kabul edilmeyenlerin AB'ye girişine ise izin verilmemesi planlanmıştır. Kaçak göç nedeniyle en çok baskı altında olan AB ülkelerinden birisi İtalya beklendiği gibi planın en büyük destekçilerinden olmuştur (O. Koçak & Gündüz, 2016, s. 71).

25 Nisan 2015'te bir araya gelen Avrupa Devletleri Brüksel'de toplanarak 10 maddelik bir eylem planı hazırlamıştır. Eylem planı, deniz kurtarma misyonunun güçlendirilmesini ve insan kaçakçılarına karşı askeri önlemlerin devreye sokulmasını öngörmektedir. Suriyeli mülteci alımı için yeni bir proje başlatılması, başvurusu reddedilen mültecinin ülkelerine geri gönderilme sürecinin hızlandırılması eylem planının öne çıkan diğer maddeleri arasında yer almaktadır (Steinmeier & Gabriel, 2016).

Son gelişmeler ele alınacak olursa sığınmacıların akın akın Avrupa yollarına düşmüş ve sınırlarda yığılmış bir vaziyetteyken, Avrupa artık daha fazla mülteci almamaya çabalamakta ve birçok üye devlet mülteci karşıtı söylemler geliştirirken sınırlarını yavaş yavaş kapatma yoluna gitmektedir. Almanya ve İsveç mültecilere karşı en sıcak davranan devletler iken, İngiltere ve Fransa mülteci karşıtı söylemlerle gündeme gelmektedir. Bulgaristan Türkiye sınırının tamamına tel örgü çekme kararı alırken Slovenya da benzer bir şekilde Hırvatistan sınırına tel örgü çekmeye başlamıştır. Birçok Avrupa ülkesi artık daha fazla sığınmacı kabul etmeyeceğini açıklayarak sınırlarını kapatma yoluna gitmiş ve tekrardan sınır kontrolleri yapmaya başlamışlardır. AB sığınmacı krizine çözüm aramak yerine bu sorunu güvenleştirecek bu insani krize göz yummayı tercih ettiği ve mültecileri ölüme terk ettiği görülmektedir.

Sonuç

Küreselleşmenin etkisi ve Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından geleneksel güvenlik anlayışının değiştiği görülmektedir. Güvenlik anlayışındaki bu değişimler sınır güvenliği yaklaşımının de dönüşümüne yol açmıştır. 11 Eylül 2001 saldırıları, ABD'nin sınır güvenliği yaklaşımlarını kökten bir dönüşüme uğrattırırken, uluslararası sınır güvenliği yaklaşımlarını da büyük ölçüde etkilemiştir. Soğuk Savaş sonrasındaki Neo-liberal dünya düzeni, sonrasındaki 11 Eylül saldırıları öncesinde geleneksel sınır güvenliği anlayışı yalnızca gümrük ve göç temelinde ele alınırken; bu süreç sonraki dönemde politika yapıcılarının sınırları potansiyel bir teröristlerin giriş noktası olarak görmeleri ile sonuçlanmıştır.

AB ise sınır güvenliği anlayışında değişime gitmiştir. Ortak sınırlar oluşturulması bağlamında Schengen Bölgesi kurulurken, dış sınırların güvenliğinin sağlanmasında ortak tutumlar geliştirilmeye çalışılmışlardır. Hatta bir "Avrupa Kalesi" inşa ettikleri yolunda çokça eleştirilmiştir. Türkiye ise sınır güvenliğinin sağlanmasında çokça eleştirilse de birçok zorlukla karşı karşıya bulunmaktadır. Sınır güvenliğinin sağlanmasından sorumlu bir kurumunun olmaması ve yetki karmaşası sebebiyle yaşanan 'çok başlılık' sıkıntılara yol açarken coğrafi faktörlerin etkisi yadsınamaz. Ayrıca Suriye'de yaşanan iç krizde devam etmesi güvenliğinin sağlanması konusunda zorluklara yol açmaktadır.

Arap Baharı sonrası yaşanan gelişmeler ve tırmanan kriz ile birlikte ülkelerdeki siyasi gerilimin savaşa dönmesiyle yerlerinden göç eden bölge halkı mülteci krizine sebep olmuştur. Mülteci akınının başlattığı tartışmalar gündeme gelmiştir. AB, mülteciler konusunda gözlerini kapatmayı tercih ederken, Türkiye ise 'açık kapı politikasını

uygulamayı tercih etmiştir. Son dönemde artan mülteci akını ise sınır güvenliğinin sorgulanmasına sebep olurken, mültecilerin yanında uyuşturucu, silah vb. ülke güvenliğini tehlikeye sokacak malzemeler getireceği düşüncesi ve çok ciddi güvenlik tehditlerine sebebiyet vereceği inancından dolayı önlemler alınması gerektiği görüşü hakimdir. Bu bakımdan mülteci krizi hususunda uluslararası toplumun daha fazla sorumluluk alacağı, çeşitli koordinasyon birimleri kurularak güvenliğin sağlanması gerekliliği, günümüz modern toplumlarının takınması gereken temel tavır olmalıdır.

Kaynakça

Akkaş, İ., & Laleli, O. (2019). Türkiye'deki kırdan kente göçün sosyal ve ekonomik nedenleri: Erzincan ili Merkez ilçesi örneği. *Muhakeme Dergisi*, 2(1), Article 1. <https://doi.org/10.33817/muhakeme.533176>

Aras, F. Ç., & Kandemir, E. (2023). An evaluation of India's central asian policy in the context of regional interests. *Bilig*, 105, 159-181. <https://doi.org/10.12995/bilig.10507>

Asar, A. (2006). *Türk yabancılar mevzuatında yabancı ve hakları* (3. Baskı). Turhan Kitabevi.

Aydın, H. (2015, Temmuz 23). Suriye Sınırına 2 Milyarlık Proje. *Milliyet*. <https://www.milliyet.com.tr/gundem/suriye-sinirina-2-milyarlik-proje-2091340>

Başkan, B. (2022). Zorunlu göç, toplumsal cinsiyet ve mülteci kadınlar. B. Başkan & M. E. Kula (Ed.), *Uluslararası Göç ve Mültecilik* (s. 115-134) içinde. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Bölükbaşı, Y. Z. (2023). Milliyetçilik-Göç ilişkisi üzerine teorik bir perspektif. *Eskişehir Osmaniye Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 18(1), 44-65. <https://doi.org/10.17153/oguibf.1189787>

Canpolat, H., & Arıner, H. O. (2012). *Küresel göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin göç politikalarının gelişimi*. ORSAM.

Castles, S., & Miller, M. J. (1998). The next waves: the globalisation of international migration. S. Castles & M. J. Miller (Ed.), *The age of migration: International population movements in the modern world* (s. 104-140) içinde. Macmillan Education UK. https://doi.org/10.1007/978-1-349-26846-7_5

Demir, R. (2015, Ağustos 30). "Sınır güvenliğine 203 milyon lira aktarıldı". <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/sinir-guvenligine-203-milyon-lira-aktarildi/15996>

Duruel, M. (2017). Avrupa Birliği göç politikası ve kitlesel göç akınları karşısındaki durumu. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 3(3), Article 3.

<https://doi.org/10.25272/j.2149-8539.2017.3.3.01>

Ekici, S., & Tuncel, G. (2016). Göç ve insan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), Article 1. <https://doi.org/10.20493/bt.71783>

Erçakar, M. E., & Güvenoğlu, H. (2020). TR22 bölgesinde göç olgusu ve ortanca yaşın bölge ekonomisi üzerine etkisi. *EKEV Akademi Dergisi*, 83, Article 83.

European Commission. (2022). Developing a multiannual strategic policy for European Integrated Border Management in accordance with Article 8(4) of Regulation (EU) 2019/1986 (Policy Document COM(2022)/303; s. 33). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0303>

Frontex. (2010). Ethics of border security (Frontex/64/2010; s. 67). Centre for the Study of Global Ethics. https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Research/Ethics_of_Border_Security_Report.pdf

Geddes, A. (2008). Borders, territory, and migration in the European Union. In Schmidtke, O., Ozcurumez, S. (Eds.) *Of states, rights, and social closure*. Palgrave Macmillan, New York. https://doi.org/10.1057/9780230610484_10

Güneş, A. F. (2014). Türk Silahlı Kuvvetleri'nin görünürlüğü ve demokratik sivil kontrolü. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(26), Article 26.

Karakaya, İ. (2020). Küresel terörizmle mücadele: Yerel, bölgesel ve küresel güçlerin Işid ile mücadele politikaları. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1), 92-108.

Kaya, A. (2013). Sınır güvenliği paradigmalarındaki değişim ve Türkiye'nin sınır güvenliği yapısının analizi. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, 4(2), Article 2.

Kaya, Y. C., & Kiprizli, G. (2019). Does Democratic Peace Theory genuinely envision global peace? A critical approach. *Journal International Studies*, 15, 73-86. <https://doi.org/10.32890/jis2019.15.5>

Koçak, O., & Gündüz, R. D. (2016). Avrupa Birliği göç politikaları ve göçmenlerin sosyal olarak içermelerine etkisi. *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 66-91. <https://doi.org/10.17828/yalovasosbil.288377>

Koçak, Y., & Terzi, E. (2012). Türkiye'de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri. *Kafkas Üniversitesi İİBF Dergisi*, 3(3), 163-184.

Laitinen, K. (2003). Geopolitics of the Northern dimension: A critical view on security borders. *Geopolitics*, 8(1), 20-44. <https://doi.org/10.1080/714001013>

MFA. (t.y.). Almanya Federal Cumhuriyeti'nin siyasi görünümü. Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı. Geliş tarihi 18 Ağustos 2023, gönderen <https://www.mfa.gov.tr/almanya-siyasi-gorunumu.tr.mfa>

Nelson, R. O., Conley, H. A., Schaffer, T. C., Bodurian, B., Kraut, J., Cipoletti, T. J., Dukkupati, U., Walker, R. J., & Rajca, A. (2010). *Border security in a time of transformation* (s. 46). CSIS. <https://www.csis.org/analysis/border-security-time-transformation>

Öcal, D. (2021). Ulusal göç mevzuatı bağlamında Suriyelilere yönelik eğitim ve istihdam politikalarına ilişkin bir değerlendirme [Doktora Tezi]. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi.

Özcan, E. D. E. (2017). Çağdaş göç teorileri üzerine bir değerlendirme. *İş ve Hayat*, 2(4), Article 4.

Petersen, W. (1958). A general typology of migration. *American Sociological Review*, 23(3), 256. <https://doi.org/10.2307/2089239>

Sinha, V. N. P., & Atallah, M. (1987). *Migration: An interdisciplinary approach*. Seema Publications.

Steinmeier, F.-W., & Gabriel, S. (2016, Ağustos 26). A 10-Point plan to solve Europe's refugee crisis. https://www.huffpost.com/entry/europe-refugee-crisis-plan_b_8042658

Taşçı, İ. (2015, Temmuz 23). 10 soruda: Türkiye'nin sınır güvenliği sağlanabilir mi? BBC News Türkçe. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/07/150723_turkiye_sinir_guvenligi_10_soru

Tekin, F. (2014). *Sınırın sosyolojisi: Ulus, devlet ve sınır insanları*. Açılım Kitap.

Tunca, H. Ö., & Karadağ, A. (2020). Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumun güvenlik algısı ölçeği: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 9(2), 525-554. <https://doi.org/10.28956/gbd.830089>

UNDP. (2022, Temmuz 8). Yeni UNDP Raporu kalkınma kazanımlarındaki küresel gerilemeyi durdurmak için acil dayanışma çağrısında bulundu. <https://www.undp.org/tr/turkiye/press-releases/yeni-undp-raporu-kalkinma-kazanimlarindaki-kuresel-gerilemeyi-durdurmak-icin-acil-dayanisma-cagrisinda-bulundu>

United Nations. (1998). Recommendations on statistics of international migration (Statistical Papers, s. 105) [Economic & Social Affairs]. https://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesM/SeriesM_58rev1e.pdf

Uzman, N. (2016). Türkiye'nin sınır güvenliği açısından Suriyeli sığınmacılar meselesi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 5(15), Article 15.

Yeşiltaş, M. (2015). *İç savaşa komşu olmak: Türkiye'nin Suriye sınır güvenliği siyaseti* (s. 40) [Analiz]. SETA. http://file.setav.org/Files/Pdf/20150827110513_sinir-guvenligi.pdf

Yürük, E. (2021). Border security in the fertile crescent: A case study of operation euphrates shield. In D. Kumar (Ed.), *International Relations and Contemporary Security Issues: Pandemic, World Order, Chinese Virus, Outer-Space, EU, Gender, Conflicts and Issue of Water* (ss. 162-182). Sarup Book Publishers.

Zhanadilova, A. (2018). Farklı kuramlar çerçevesinde uluslararası göç sorunu. *Muhakeme Dergisi*, 1(2), 116-122. <https://doi.org/10.33817/muhakeme.475073>

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Araştırmacı, verilerin toplanmasında, analizinde ve raporlaştırılmasında her türlü etik ilke ve kurala özen gösterdiğini beyan etmektedir.

Çıkar Beyanı

Makale tek yazarlıdır.

Çıkar Beyanı

Makalenin hazırlanmasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.